

Temadag – flersprogede børn Vejle

Fredag den 2. november 2018
Kl. 9.00 -15.00

Program

- At have dansk som sit andetsprog
- (Andet-)sprog – Hvad ? Hvordan?
 - Øvelse
- Ordforråd
- Sprogpædagogik
- På vej mod flere sprog
 - Erfaringer fra et forskningsprojekt i dagtilbud
- Forældre som ressource
 - Erfaringer fra et projekt i skolen, set med dagtilbuddets briller
- Tak for i dag

Hva skal du lære når du begynder på skolen?
Jeg skal lære norsk.
Noe mer tror du?
Ja- hmm jeg kan lære English eh og så sånn litt om fransk jeg kan ikke så mye.
Kan du skrive?
Nei, jeg kan skrive navnet mitt, goddag og så hei og ha det og så kan jeg skrive matpakka og så kan jeg skrive hånda.
Kan du lese da?
Ja ... nei.
Kan du lese på urdu?
Ja.
Da kan du jo lese da. Kan du skrive på urdu da?
Ja.
Da kan du jo både lese og skrive da.
Joo, men jeg kan ikke norsk

(Saida 6 år: Tefre og Hauge 1998:285)

Definitioner

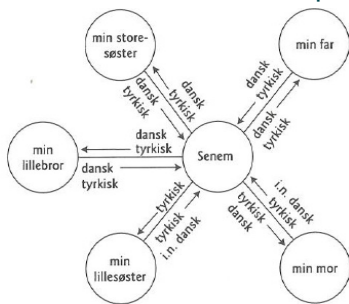
§1, Stk. 2. Ved tosprogede børn forstås børn, der har et andet modersmål end dansk, og som først ved kontakt med det omgivende samfund, eventuelt gennem skolens undervisning, lærer dansk.

Tosprogethed er regelmæssig brug af to (eller flere) sprog, og tosprogede er de personer, der behøver og bruger to (eller flere) sprog i hverdagen. (Grosjean)

(Bliese, Højen: Når børn lærer sprog s. 264)

At have dansk som sit andetsprog

Helle Pia Laursen (2001): *Magt over sproget*, Akademisk. Side 161

At have dansk som sit andetsprog - en mangel eller en ressource?

Øvelse:
Et bud på, hvordan det er at betjene sig af flere sprog...

- ...og ikke nødvendigvis være meget kompetent på majoritetssproget...
- Udleveres

Typer af tosprogethed

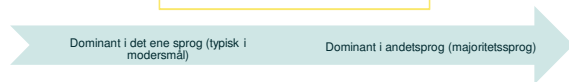
Simultant tosprogt

- begynder at lære to sprog på samme tid
- simultant tosprogede har to førstesprog

Sekventielt tosprogt

- har lært et førstesprog og begynder senere at lære et andetsprog

Simultant vs. sekventielt tosprogede (</> 3 år)

Andetsprogstilegnelsen er ikke en gentagelse af modersmålstilegnelsen, men en videreudvikling af denne
Fælles Mål 2009, Dansk som andetsprog, Faghefte 19, side 41

Sprog- hvad er det?

No one knows *all* of a language. That counts for our so-called mother tongues and, of course, also for other 'languages' we acquire in our life time. Native speakers are not perfect speakers.[...]There is nothing wrong with the phenomenon of partial competence: no one needs all resources that a language provides.

Bonhoeffer(2010): The Sociolinguistics of Globalization side 202. Her genjævet efter Helle Pro Lousen m.fl. (2013): Literacy og sproglig diversitet, Aarhus Universitetsforlag, side 39.

Sprogsyn

Strukturelt

- Sproget form/struktur er væsentligst
- Sprogbeskrivelse benytter de formelle kategorier (ordklasser mm)
- At kunne et sprog er det samme som at kunne sprogets form/struktur

Funktionelt

- Sprogets funktion er væsentligst
- Sprogbeskrivelse tager udgangspunkt i funktionen (kommunikative behov styrer kommunikationen)
- At kunne et sprog er at kunne kommunikere

Tilegnelsessyn

Formelt

- Man tilegner sig først sprogets former/strukturer
- Derefter kan sproget anvendes til kommunikation

Kommunikativt

- Kommunikationen er udgangspunktet
- Man har brug for at kunne kommunikere og tilegner sig derfor sprogets form

Skuldermakker

Børns sprogtilegnelse

Sprogtilegnelsens milepæle (meget) kort fortalt:

- 8-10 mdr.: kan forstå de første ord
- 1 år: kan sige de første ord
- 2 år: kan lave korte sætninger
- 3 år: kan lave hele sætninger
- 4 år: stort set fuldt udviklet talesprog
- 5 år: kan mange abstrakte ord og lave lange sætninger og taler stort set grammatisk korrekt
- 6 år: kan bruge sproget socialt og fortælle historier og har et stort passivt ordforråd

Børns sprogtilegnelse (meget kort)

- Sprog er kommunikation af mening
- Ord og sætningsstrukturer (skabeloner) læres i brugen
- Børn lærer sprog via
 - Afkodning af mening og intentioner
 - Etablering af mønstre (skabeloner)

Michael Tomasello

Hvordan lærer man sprog?

Sprog læres først og fremmest som kommunikationsmiddel i samvær med andre, men samtidig er sprogtilegnelse også en intellektuel bearbejdningsproces, som bygger på en række mentale funktioner, fx opmærksomhed, hukommelse, kategorisering og analogidannelse.

Når man er i gang med at lære et sprog, er det vigtigt at møde dette i meningsfulde og gennemskuelige sammenhænge. Desuden er det nødvendigt, at man kan prøve sit sprog af i et trykt miljø, hvor man får en konstruktiv respons.

En ældre sag, men et par gode citater

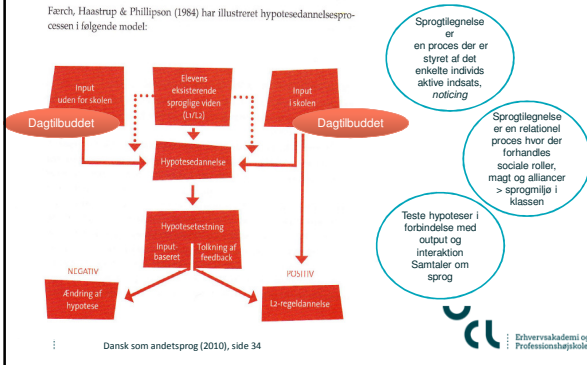

Sprogtilegnelse drives bl.a. fremad ved, at man gør sig nogle forestillinger om sproget og afprøver sine hypoteser gennem egen og andres sprogbrug. Tosprogede elever har gennem deres modersmål gjort sig erfaringer med sprogsystem og sprogbrug, som de både bevidst og ubevidst udnytter i andetsprogtilegnelsen.

Fælles Mål 2009, Dansk som andetsprog, Faghæfte 19, side 41.

Hvordan lærer man sprog?- en model

Færch, Hastrup & Phillipson (1984) har illustreret hypotesedannelsesprocessen i følgende model:

Øvelse – beskriv billedet

Den pædagogiske læreplan – herunder de seks læreplanstemaer og de pædagogiske mål – skal være relevante for alle børn uanset baggrund, sprog, kultur og traditioner. At etablere et pædagogisk læringsmiljø for børn i udsatte positioner handler ikke om at trække et enkelt barn ud af det almindelige børnefællesskab for at lave en særligt tilrettelagt aktivitet med barnet. Det handler som udgangspunkt om, at børn i udsatte positioner skal udføres og opleve mestring i forbindelse med blandt andet børne- og vokseninitierede lege og aktiviteter.

Side 26

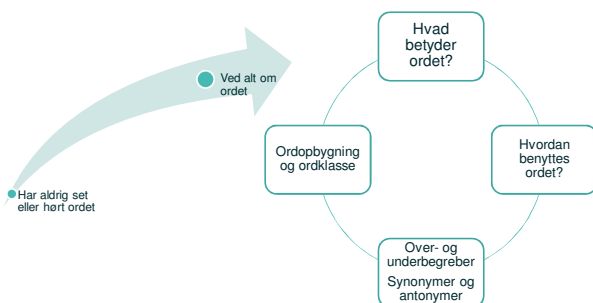
Udvikling - lydsystem

- Opfattelsen af lyd
 - De fleste lyde i verdens sprog → lyde i førstesproget
- Forsinkelse i evnen til at skelne sproglyde har måske betydning for at kunne lære fonetisk enslydende ord
 - Etsprogede – ca. 17 mdr.
 - Tosprogede – ca. 20 mdr.
- Forsinkelse og afvigelser (fra etsprogede) kan skyldes, at tosprogede skal lære flere sproglyde
 - Sproglyde, der kan bruges i begge sprog
 - Sproglyde, der er helt forskellige
 - Sproglyde, der ligner hinanden (svære at adskille – jo senere tospr. jo sværere)

Udvikling - grammatik

- Sekventielt tosprogede har etableret grammatisk system for førstesproget
- De ved, hvad sprog er og hvad det bruges til
- "Konkurrence" om neuronerne
- Muligvis længere periode hvor L2 afhænger af L1
- Undersøgelser tyder ikke på grammatiske problemer for tidligt tosprogede

At kunne eller ikke at kunne et ord

At lære ord og begreber

Amir: (gjenfortelling av De tre bukkene Bruse):
Trollet bodde i vann med fart i.

Anton: Obama har slektninger i Afrika
Den voksne: Ja, men hva er egentlig slektninger?
Anton: En type dyr

(Kjelaas 2009)

At kunne eller ikke at kunne et ord "TID"

Dansk: Natur & teknologi:

Matematik: Musik:

Historie: Håndværk & design:

Idræt: Kristendomsstudier:

Osv.

Udvikling - ordforråd

- Hvorfor er ordforrådet mindre (?) end hos etsprogede?
 - Flere bud
1. Neurologisk forklaring - hjernen kan ikke allokere den dobbelte mengde ressurser til langtidshukommelsen
 2. Kvantitativt input-forklaring – tosprogede hører ikke ordene i hvert sprog så ofte som etsprogede hører ordene i deres sprog
 3. Kontekstforklaring – nogle ord brukes kun i bestemte kontekster

Leksikalsk kompetence:

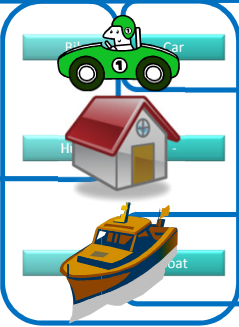
Kvantitet
Kvalitet
Kontrol

Erhvervsakademi og Professionshøjskole

Børnenes samlede sproglige ressourcer

Dansk 1. sprog Dansk-engelsk tosproget Engelsk 2. sprog

Bil	Bil Car	Car
Hus	Hus House	House
Båd	Båd Boat	Boat

Erhvervsakademi og Professionshøjskole

<http://clu.uni.no/bildetema/>

Billedtema Dansk Engelsk (UK) Arabisk

Vælg et tema her!

Familie og slægt	Håndarbejde og stof	Blomster og svampe
Menneskekroppen - ydre	Træ og metal	Fisk
Menneskekroppen - indre	Skole	Fugle
Sygepleje og alarm	Posthus og bank	Dyr og insekter
Madvarer	By og trafik	Bondegård og landbrug
Køkkenudstyr og emballage	Bil og cykel	Tid, ur og kalender
Madlavning og måltider	Musik og instrumenter	Mål, vægt og geometri
Klæder og smykker	Massemedier, kontor, farver	Vejr
Hus og lejlighed	Sport	Computer og data
Køkken og bad	Natur og landskab	
Bolig og møbler	Træer og buske	

Erhvervsakademi og Professionshøjskole

Billedtema Dansk Engelsk (UK) Arabisk

Madvarer

Erhvervsakademi og Professionshøjskole

Hukommelse

Henriksen

- Hyppighed
- Dybden i den kognitive bearbejdning
- Muligheden for at arbejde med netværk af associationer
- Variation i præsentationsformen
- Løjnefaldende træk ved ordet
- Behov for at kunne ordet

Wulff

- Dydbearbejde centrale ord
- Træne receptiv og produktiv brug af ord i autentisk kommunikation, skriftligt og mundtligt
- Bruge ordene hyppigt
- Blive bevidste om ordforrådsstrategier
- Blive bevidste om ord på tværs af sprog

Kodeskift – en ressource

Gap-filling hypotese

- Man bruger et ord fra det andet sprog hvis man ikke kender det i det sprog man er ved at tale
- Fx, kender ikke "legeplads" – Mor, kan jeg gå ned på play ground?
- Måske er der ikke et tilsvarende ord
 - Fx dansk hygge er svært at oversætte

Gap-filling hypotese

- Ifølge gap-filling hypotesen kode-skifter tosprogede således for at fylde et hul i det ene sprog
- Et tegn på tosproget kompetence
- Kodeskifter kun med andre tosprogede
- Er en måde hvorpå sprog får nye ord

Sprogtilegnelse - hvordan

For alle børn:

- Sprogtilegnelse gennem meningsfulde samtaler med voksne og andre børn
- Sprogtilegnelse gennem leg

Særligt for flersprogede børn:

- Brug børnenes samlede sproglige ressourcer

<https://www.udir.no/globalassets/filer/ital-og-forskning/forskningsrapporter/synteserapport-om-sprak-og-sprakmiljo.pdf>

børn, ligesom det har stor betydning for barnets kommunikative og sproglige udvikling, at der er et rigt sprogligt miljø i dagtilbuddet, hvor personalet er bevidst om at indgå i længere dialoger med børnene, stille åbne spørgsmål og kontinuerligt sætte ord på alt det, der sker i hverdagen i forbindelse med såvel pædagogisk tilrettelagte aktiviteter, spontane aktiviteter og daglige rutiner med børnene som frokost, oprydning mv.

Side 22

Samtalemønstre

Berit Bæ taler om "demokratiske og romslige samtalemønstre i planlagte aktiviteter"

Charlotte Palludan taler om undervisnings- og udvekslingstone

Ser, at

- den voksne indtager en mere central og styrende rolle i interaktionen
- samtalerne er præget af monologisk interaktion eller af IRF-mønstre
- den voksne er mere optaget af det, der er planlagt end af at bygge videre på barnets spontane indspark

<https://www.udr.no/globalassets/filer/tall-og-forskning/forskningsrapporter/synteserapport-om-sprak-og-sprakmiljo.pdf>

Planlagte og spontane aktiviteter

Sprogstimulering er ofte planlagt i mindre grupper med fokus på udvalgte temaer

Fordele

- pædagogen og det enkelte barn kommer tættere på hinanden og pædagogen kan i højere grad planlægge sprogstimulerende samtaler efter det enkelte barns sproglige niveau
- barnet ofte vil have lettere ved at få talt ordet i en mindre gruppe

Ulemper

- Indholdet er ofte stærkt styret, så der opstår trange samspilsmønstre (undervisningstone)
- Snævert fokus på konkrete færdigheder. Fx benævne billeder
- Ikke meget variation og deltagelse i meningsfulde samtaler
- Barnet udfordres ikke til at udtrykke egne meninger og tanker
- Den voksne er den styrende

Sproggrupper

- Det er (selvfølgelig godt, men) ikke nok med fokus på relationer i sproggrupper (Bundgaard og Gulløv (2008) beskriver at en av barnehagene de studerte, kun vektla sosiale relasjoner i språkgruppene, med en tanke om at språklæringen ville gå av seg selv, p.57)

anbefales at barnehagene tenker et bredt spekter av språkstimuleringsaktiviteter for flerspråklige barn, at de har fokus på språklæring både i hverdagen og i tilrettelagte opplegg i mindre grupper, og ivaretar variasjon i språkstimuleringsaktiviteter framfor å begrense språklæring til trening i konkrete avgrensede språklige ferdigheter

<https://www.udir.no/globalassets/filer/tall-og-forskning/forskningsrapporter/synteserapport-om-sprak-og-sprakmiljo.pdf>

Den gode sprogleringsssituation

1. Den voksne tilpasser sig på forskellige måder barnets kompetenceniveau
2. Samhandlingen er gensidig, men asymmetrisk, og den voksne er sensitiv for barnets bidrag og lader disse få reel indflydelse på kommunikationen
3. Kommunikationen handler ofte om det, der er her-og-nu, eller i det mindste om noget, der er centralt i barnets livsverden
4. Kommunikationssituationen er præget af tæt følelsesmæssig relation, identifikation og samhørighed mellem samtaleparterne, eller integration af den som skal lære sprog i en gruppe, hvor sproget bruges

Wold, p. 210

Den styrkede
børnepas
berne
børn, ligesom det har stor betydning for barnets kommunikative og sproglige udvikling, at der er et rigt sprogligt miljø i dagtilbuddet, hvor personalet er bevidst om at indgå i

- I tænker sprogdimensionen ind i alle aktiviteter
- I taler med hinanden om børnenes sprog
- I ser jer selv som sproglige rollemodeller for børnene
- I har fokus på det fysiske sprogmiljø
- I tager udgangspunkt i de ting børnene er optaget af
- I interesserer jer for det sprog børnene taler derhjemme

file:///C:/Users/MJKS7605/Downloads/Bakspejlet%20-%20Forskning%20og%20ny%20viden%20om%20dagtilbud%20%C3%A5rgang%202010%20(1).pdf

Hvorfor er samtaler i hverdagen vigtige?

Børnene

- lærer om sprog ved at deltage i samtaler
- lærer samtidig noget om sig selv, andre mennesker og om omgivelserne i samtalerne
- erfarer, hvad andre tænker, tror og mener (og lærer noget om sig selv ved at være enig eller uenig)

80-85% af dagen i børnehaven er præget af samtaler mellem børn og pædagoger, der ikke er planlagt på forhånd (Gjems, 2011)

= **vigtig læringsarena**

- Inviteres børnene til sproglig aktivitet og deltagelse i samtaler?
- Får børnene erfaringer med hvordan de kan argumentere, diskutere, forklare og fortælle? Erfarer de, at deres stemme og deltagelse i samtaler og diskussioner betyder noget for andre?

...

I samtaler i børnehaven taler børnene lidt og de voksne meget, når de har samtaler med hinanden.

Udfordring for de voksne at ændre samtalepraksis og fremme det ligeværdige forhold i samtalerne, da børnene er blevet vant til at være passive i samtaler.

...

Voksnes magt som erfarne samtalepartnere

- Pædagoger kan bruge deres (sproglige) magt til at understøtte børns tilegnelse af ord (fx ved at give tid), men de kan også bruge deres magt til at tilsidesætte eller overhøre børns forsøg på at udtrykke sig (Gjems, 2010: 112)
- At udvikle en samtalepraksis, hvor børn inviteres til at fortælle, beskrive og forklare, handler bl.a. om teknik (hvor lange pauser, holder I fx for at give børn tid til at tænke over et svar?), men også om et læringsssyn, hvor børn opfattes som aktører i deres egne læreprocesser

1PÆD: hej Sara - havde du det sjovt til fødselsdag i går → [= smiler, glad stemme]

2SARA: ja -! [= engageret, glad stemme]

3PÆD: havde du den nye kjole på så → [= smiler, taler højt]

4SARA: ja sjæp. [= nikker, bliver afbrudt af pædagogen]

5PÆD: «fik I så noget godt at spise → [= ivrig]

6SARA: mm - [= nikker, ser rundt i rummet]

7PÆD: legede I også → [= smiler, taler højt]

8SARA: mm - [= vender sig og går hen til nogle børn]

...

Mentale ord

Voksne, med disse forventninger til børnenes deltagelse i samtaler, støtter børns udtryksmåder og sprog læring.

Samtidig lærer børnene at bruge sprog til at dele erfaringer med og til at konstruere kundskaber på.

For at sætte skub i børnenes tankeprocesser foreslår Gjems mentale ord:

Fx

- Synes (hvad synes du er sjovt at lave?)
- Mene (hvad mener du, når du siger...?)
- Tro (hvad tror du, der ville ske, hvis...?)

...

At lære fra samtaler

1. Børn lærer sprog ved at bruge sprog
2. At opleve, at have en stemme andre lytter til har betydning for oplevelsen af medvirken og deltagelse og for demokratisk dannelse
3. Børn får erfaringer med at samtale ved at samtale. Lærer om turtagning, at forklare, argumentere osv.
4. Børn får erfaring med, at andre ikke er som dem selv, at de kan mene noget andet og have andre erfaringer (social læring) (Gjems, 2010:115)

...

Samtaler

- Primær samtalegenre = hverdagssamtalen. sekundær samtalegenre = planlagt samtale (Gjems, 2010: 119)
- Spontane samtaler opstår ofte, når børn efterspørger viden og forklaringer
 - Hvorfor drukner fisk ikke i havet?
 - Børnene er her motiverede for at lære og søger mening. De tilegner sig vigtige erfaringer og viden
 - Voksnes forklaringer er værdifulde for børnene

...

Forklaringers kendetegn

Flere sprog

Forklaringer er vigtige, fordi de bidrager til at uddybe et emne eller at skabe sammenhæng mellem fænomener (Gjems, 2010: 126)

1. Forklaringer på, hvorfor noget sker eller skete
2. Forklaringer på intentionen med at spørge om noget
3. Forklaringer på intentioner med antagelser om, hvorfor nogen gør, som de gør
4. Forklaringer på indre tilstande, og hvorfor nogen føler, som de gør, ønsker eller har forskellige intentioner
5. Definerende og beskrivende forklaringer på, hvordan noget er, og hvad noget betyder
6. Forklaringer knyttet til procedurer eller fremgangsmåder
7. Forklaringer, der beviser noget

Støtte til børns forklaringer

Flere sprog

Når pædagoger forklarer noget, er det ofte for at begrunde egne handlinger eller for at løse konflikter mellem børnene (Gjems, 2010: 134)

1. Brug åbne spørgsmål og forskellige former for gentagelse
2. Hjælp børnene med at finde sammenhænge og præsenterer processer ved at spørge, hvad de mener, ved eller tror om, hvordan noget kan ske eller hænger sammen
3. Igangsæt og støt samtaler med flere børn, der deler et fælles fokus

Samtaler

- IRF-struktur: Voksnes **initiativ**, børns **respons** og voksnes **feedback** (evaluering af respons)
- IRF-læringsyn: Overførsel af viden
- Feedbackleddet er vigtigt at udvikle: Fra feedback som evaluering til feedback med opfølgningsspørgsmål
- IRO-struktur: Initiativ, respons, opfølgning
- Det er vigtigt at støtte pædagogers dialogiske holdning til børns læring (Wells og Araus, 2006 i Gjems, 2010: 124)

Fra et monologisk til et (mere) dialogisk rum

Monologisk

Den voksne har kontrollen over ordet

Den voksne formidler og tester kundskaber

Spørgsmål til børnene for at "aktivere" dem og kontrollere, at de er "med"

Dialogisk

Børnenes stemmer fylder mere end den voksnes

Kundskaberne skabes i dialogen

Spørgsmål til børnene for at skabe dialog samtaledelegerne imellem og for at skabe dialog mellem samtaledelegerne og samtaleemnet

Olga Dysthe, 1997

Dialogisk rum

Autentiske spørgsmål

- Stil autentiske spørgsmål
- kræver, at børnene tænker sig om
- svaret findes ikke på forhånd
- den voksne ved ikke, hvad barnet faktisk vil svare
- For eksempel:
 - "Synes du, at det er en god ide, at . . .?"
 - "Hvorfor tror du, at . . .?"
 - "Hvad kan du bedst lide...?"

Optag børnenes svar

- brug børnenes svar i et ny spørgsmål
- børnenes selvopfattelse højes
- Børnenes opmærksomhed skærpes
- For eksempel:
 - Barn: Det er dumt, at vi ikke må løbe indenfor.
 - Voksen: Hvorfor synes du, at det er dumt, at vi ikke må løbe indenfor?
 - Hvorfor synes I, at det er dumt, at vi ikke må løbe indenfor?

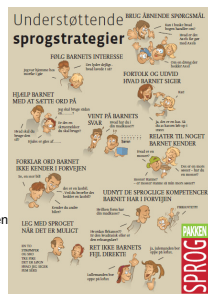
Værdsættning

- Værdsæt børnene
- værdsæt barnets svar og mæringer ved at bringe dem videre til de andre børn som noget, det er værd at samtale videre om
- Jeg bliver hørt!
- Værdsæt barnet ved at rose (obs ros/anerkendelse)
- rosen skal være specifik!
- "Ili!" mange gange - mister betydning
- "Det, du siger dør/om . . . er meget spændende", barnet værdsættes

...

De 10 understøttende sprogstrategier

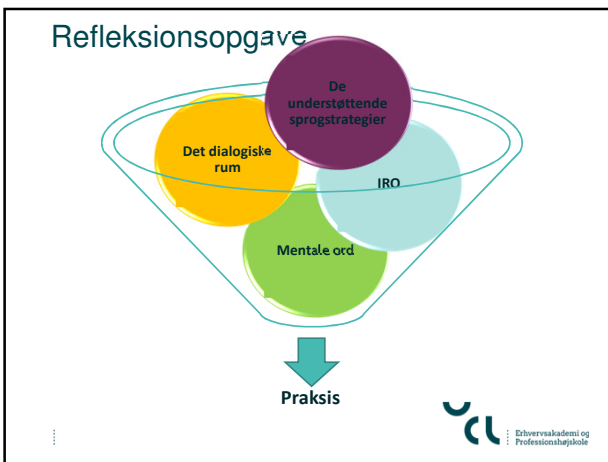
- Følg barnets interesse
- Brug åbne spørgsmål
- Vent på barnets svar
- Fortolk og udvid, hvad barnet siger
- Hjælp barnet med at sætte ord på
- Forklar ord, barnet ikke kender i forvejen
- Relater til noget, barnet kender
- Udnyt de sproglige kompetencer, barnet har i forvejen
- Ret ikke barnets fejl direkte
- Leg med sproget, når det er muligt

Stadig aktuelle!

Understøttende sprogstrategier - hverdaassamtaler

<https://www.emu.dk/modul/tosprogede-b%C3%B8rn>

På vej mod flere sprog

Erfaringer fra:
 Sammen om børns eksperimenterende læring. Et forskningsprojekt om daginstitutionens læringsmiljøer

Gruppen

- Fem piger, fire+ sprog
 - Dansk
 - Arabisk
 - Spansk
 - Polsk
 - (engelsk)
- Der er ikke tradition for at inddrage flere sprog i børnehuset
- Videoptagelser
- Lydoptagelser
- Foto
- I den uddelte præsentation er billeder af børnene slettet

P: Nu får I jeres egen bog, I kan få lov at lave

H: Jeg vil også have en

P: Ja

A: også mig

Sy: ???

P: Og nu skal I se. I får lige et lille skilt, så I kan skrive navn på eller lave en tegning, så I kan kende jeres egen bog

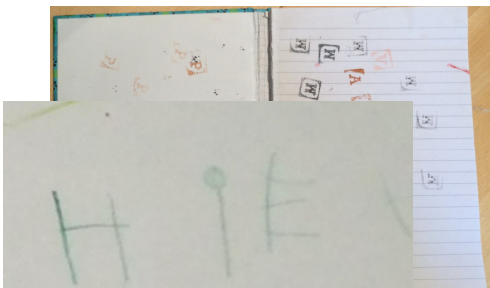
H: Er I lærere?

P: Om vi er lærere? Ja, det kan vi godt sige.

P hjælper med at sætte labels på

P: Det er fordi så man kan se, at det er jeres bøger

Kan I skrive navn?ligesom mig

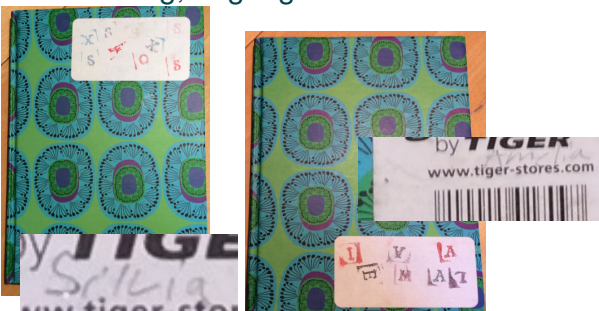
Labels på

Stempler med bogstaver

Afslutning, 1. gang

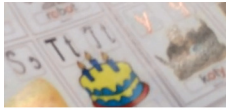
2. gang – ved et bord

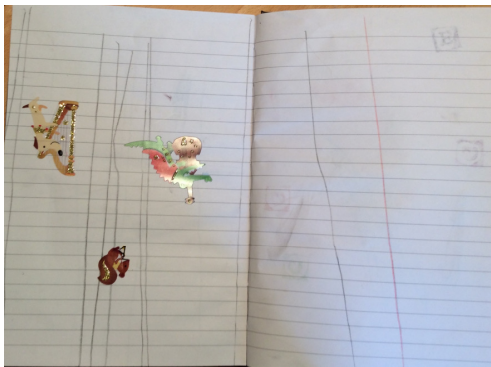

Kage eller tort

3. gang – i puderummet

Pigerne finder deres bøger
Fortsætter med historierne i bøgerne
Samtaler om sprog

Pingvin

Guldlok og de tre bjørne

Frugt i Honningkrukken

Literacy – Tegn på sprog

- "Et grundlæggende socialemiotisk perspektiv på literacytilegnelse, hvor tilegnelse af skriftsystemer ses som en proces, hvorigennem børn skaber betydning ud af den information, der er tilgængelig for dem i de sociale fællesskaber, de indgår i"

Fokuspunkter i Tegn på sprog

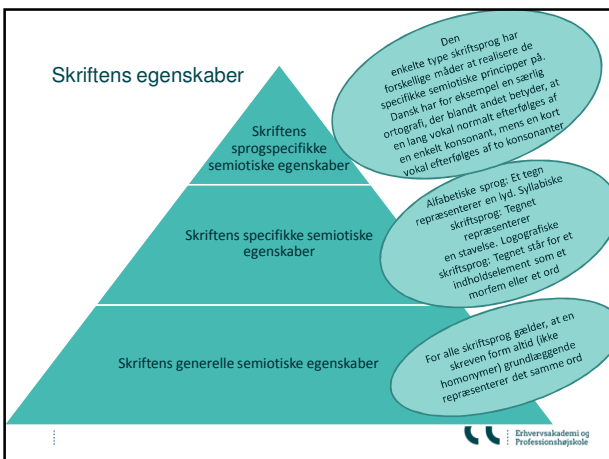
- Hvordan tegn fungerer som ressourcer, hvor forskellige sociale agenter kan forfølge forskellige mål?
- Udforskning af skriftens underliggende principper (forskelle, ligheder, biliteracy)
- Literacysponsorer
- Sprogskam

"Når det tosprogede barn vælger mellem eller kombinerer tegn fra flere sprog og/eller skriftsystemer, er barnet samtidig i gang med at udforske og konstruere mulige flersprogede identiteter"

<https://ucc.dk/forskning/forskningsprogrammer/didaktik-og-laeringsum/projektoversigt/tegn-paa-sprog>

Skriftens egenskaber

Biliteracy i børnehaven

<https://vimeo.com/104697597>

Forældre som ressource i børnenes sprogtiltagelse

Erfaringer fra et projekt i skolen

Elevperspektiv
At støtte elevernes læring

Forældreperspektiv
At få viden om skolehverdagen

"Alle forældre er forskellige, men alle kan indgå i samarbejde om deres eget barns læring og bidrage til den fælles læring i klassen"

Dagtilbuddet

Ortuf, B & Hvilshøj, S i Kom ind i sproget (2017), side 192

Tilgange til forældresamarbejdet

Dagtilbuddet

Problemorienteret forståelse

- Samarbejde med forældre er asymmetrisk
- Forældre forventes at leve op til skolens krav
- Forældrene oplever, at skolen ikke er specielt interesseret i at høre deres synspunkter og bruge deres kompetencer
- Skolen fokuserer på forældrenes mangler og forsøger at opdrage forældrene

Ressourceorienteret forståelse

- Samarbejde med forældre er symmetrisk
- Skolen tilkendegiver, at den er afhængig af forældrenes støtte
- Forældrenes opfattes som de bedste rådgivere for skolen, da de kender deres barn bedst
- Forældrenes opdragelsesindsats anerkendes, og samarbejdet er ligeværdigt

Opdelingen i de to kategorier er af An-Marit Hauge (Orluf, B & Hvilshe), S i *Kom ind i sproget* (2017), side 193)

"Forældre ønsker mere dialog og vejledning i, hvordan de får deres børn til at lære, udvikle sig og trives, viser ny undersøgelse fra EVA. Vejledningen skal have form af inspiration og tage udgangspunkt i både forældrenes og pædagogerens viden om barnet."

<https://www.eva.dk/dagtilbud-boern/foraeldre-ja-tak-inspiration-vejledning-paedagoger>

"Kortuddannede og tosprogede efterspørger mere vejledning

Det er især kortuddannede forældre og tosprogede forældre, der oplever forbedringspotentialer. De efterlyser, at personalet afsætter mere tid til samarbejdet, at man kommunikerer mere og gør mere brug af forældrenes ressourcer. Begge grupper efterspørger også mere vejledning, fx i hvordan de kan støtte deres barns sproglige udvikling."

"Det taler for, at man afsætter mere tid til kommunikation og samarbejde med forældrene, og at man også differentierer samarbejdet i forhold til forældregrupperne. Lysten til at engagere sig er der fra forældrenes side, og det engagement skal gribes af vores daginstitutioner"

<https://www.eva.dk/e-magasinet-evaluering/2016/evaluering-august-2016/det-gode-foraeldresamarbejde-giver-gode-borneliv>

Dagtilbuddets samarbejde med forældre i forhold til at understøtte barnets læring i familien kan fx bestå i, at dagtilbuddet vejleder forældre om, hvordan de kan bidrage positivt til barnets læring og udvikling. Forældrene kan fx læse højt for barnet, synge med barnet og i øvrigt inddrage barnet i og tale med barnet om alle de ting, som forældre og barn foretager sig i og uden for familien, så barnet herigennem får udviklet sit sprog og får udvidet sin erfaringsverden ved at stille spørgsmål, undre sig og gøre sig erfaringer.

Side 25

"I nyere skandinavisk forskning fremstilles det flere argumenter for at barnehagene bør jobbe mer med **synliggjøring av språklig mangfold og bruk av barnas morsmål som ressurs i barnehagens språkmiljø**. Først og fremst, er det noe som foreldrene til flerspråklige barn ønsker og setter pris på, på lik linje med tilbud om språkstimulering på majoritetsspråket. Videre pekes det på at **morsmålet kan være en viktig språklig ressurs i leken for flerspråklige barn og hjelpe dem å gjøre sin kompetanse gyldig**, og at det kan styrke språkstimuleringstilbud rettet mot læring av majoritetsspråket"

Side 10

<https://www.udir.no/globalassets/filer/tall-og-forskning/forskningsrapporter/synteserapport-om-sprak-og-sprakmiljo.pdf>

Forældre som ressource

Samarbejde om emne

- Alle skal kunne deltage
- Opgaverne må ikke kræve speciel viden

Planlægningsskema					
Undervisningsindhold	Faglige mål	Sprogfaglige mål	Formål: Hvordan inddrages forældrene i undervisningen?	Forventet og efterbehandling	Dokumentation

Brug af modersmål/andre sprog

- Børn/elever skal forklare/oversætte for forældre
- Ordforrådsarbejde, Der arbejdes med ordforråd på flere sprog (dybde i den kognitive bearbejdning)
- Erkendelse af, at modersmål er en ressource
- Forældre, der ikke behersker dansk, får mulighed for at deltage

Fra <http://www.foraeldresressource.dk/>

Sammenhæng mellem mål og indsats + forældre

Føde kæde - natur og teknik 1. klasse

Undervisningsindhold	Mål for faget	Sprogfaglige Mål	Tiltag/handling Hvordan kan forældrene støtte op	Evaluering
Havets dyr (Natur og teknik og dansk)	Få en forståelse af fødekæde <ul style="list-style-type: none"> • viden om <u>hvad dyrne lever af</u> • indblik i dyrenes <u>livebetingelser</u> 	Forstå og gøre brug af begreberne: kæde, føde og fagordet fødekæde måske også: betingelser og livsbetingelser at eleverne er i stand til at fortælle om hvad de har talt om hjemme	Tal med dine forældre om hvilke dyr fra havet I spiser og om hvad de dyr mon har spist	Evaluering: Bruger eleverne de udvalgte fagord og er de i stand til at genfortælle samtalen fra hjemmet

Ulla Kofoed, Multikulturelle skoler, 2014

Natur, udeliv og science

Indhold	Mål	Sproglige mål	Tiltag/handling Hvordan kan forældrene støtte?	Evaluering
Havets dyr	Viden om hvor fiskene bor, og hvad de lever af	Forstå og bruge ordene "Fiske" "Fange" "Føde" "Leve af" "Svømme"	Tal med dine forældre om, hvilke fisk I spiser, og hvad fiskene har levet af	Bruger børnene ordene? Kan de genfortælle samtalen fra hjemmet?

Læsning – flere sprog

Wolde, Gunilla:
Lottes lillebror er syg

Læsning – flere sprog

Dialogisk læsning

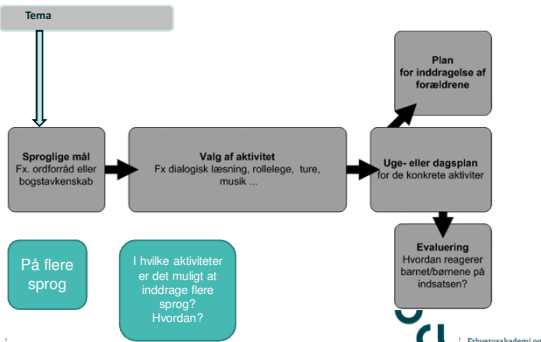
How can more languages be included in dialogic reading?

HUSK

Tematisk sprogarbejde

Gruppeøvelse – tematisk sprogarbejde

- Vælg tema (efterår, jul....)
- Beskriv (kort) temaet
- Hvor er der muligheder for at inddrage børnenes samlede sproglige ressourcer?
- Inddrag dagens oplæg, refleksioner og diskussioner

"Den tosprogede person udnytter til enhver tid sin samlede sproglige kompetence til at nå sine sproglige mål."

Holm, Laursen (2010):
Dansk som andetsprog

Sprogvurdering af flersprogede børn

Tosprogede børn. Et tosproget barn er – ud fra en rent sproglig forståelse af ordet "tosproget" – et barn, der kan to sprog eller er ved at lære to sprog. Nogle børn vokser op med både dansk og et andet sprog, fra de er helt små. Disse børn er "simultant tosprogede", fordi de begynder at tilegne sig de to sprog på ca. samme tid. Andre børn lærer dansk som deres andetsprog senere i deres opvækst, hvor de allerede til en vis grad har lært deres modersmål. Disse børn er "sekventielt tosprogede", fordi de først lærer deres modersmål og derefter andetsproget.

Materialet kan anvendes på samme måde til både ét- og tosprogede børn, men resultatet af sprogvurderingen kan kun anvendes til at vurdere et tosproget barns dansksproglige færdigheder. Der er i tilknytning til sprogvurderingsmaterialet udarbejdet et lille spørgeskema om barnets modersmålstilegnelse, der skal udfyldes i samarbejde med forældrene, hvis barnets tilegnelse af dansk giver grund til bekymring.

SPROGVURDERING 3-6
INDIVIDUEL TEST

Børns sprogtilegnelse - milepæle

Sprogtilegnens milepæle (meget) kort fortalt:

- 8-10 mdr.: kan forstå de første ord
- 1 år: kan sige de første ord
- 2 år: kan lave korte sætninger
- 3 år: kan lave hele sætninger
- 4 år: stort set fuldt udviklet talesprog
- 5 år: kan mange abstrakte ord og lave lange sætninger og taler stort set grammatisk korrekt
- 6 år: kan bruge sproget socialt og fortælle historier og har et stort passivt ordforråd

OBS!
Alder

Emu.dk

Kommunikativ kompetence

Alder	Træk	Eksempler
2 år	Behersker mange typer af gestisk kommunikation	Vinker Ryster på hovedet for "nej"
3-6 år	Bidrager til en samtale. Kan koncentrere sig og følge din beskrivelse. Kan selv opøge nye informationer. Behersker turtagning. Kan diskutere. Kan genfortælle andres historier	Siger noget på eget initiativ for at indlede en samtale Kan koncentrere sig om introduktionen af et nyt emne Spøger om betydningen af nye ord, som hun/han ikke kender. Markerer, når det gerne vil sige noget, og tier stille mens det er andres tur. Deltager aktivt i diskussion og fastholder et emne Kan genfortælle en historie, som barnet fx har hørt far og mor fortælle

Stor variation

Emu.dk

Alder	Træk	Eksempler
2 år	Behersker mange typer af gestisk kommunikation	Vinker Ryster på hovedet for "nej"
3-6 år	Bidrager til en samtale. Kan koncentrere sig og følge din beskrivelse. Kan selv opøge nye informationer. Behersker turtagning. Kan diskutere. Kan genfortælle andres historier	Siger noget på eget initiativ for at indlede en samtale Kan koncentrere sig om introduktionen af et nyt emne Spøger om betydningen af nye ord, som hun/han ikke kender. Markerer, når det gerne vil sige noget, og tier stille mens det er andres tur. Deltager aktivt i diskussion og fastholder et emne Kan genfortælle en historie, som barnet fx har hørt far og mor fortælle

Alder	Træk	Eksempler
2 år	Laver ufærdige sætninger med to og tre ord og kan bruge nogle bøjningsendelser (fx bøj i Bertal).	'tsig gruge' 'skal gruge legeplade'
3 år	Laver færdige sætninger og anvender mange grammatiske strukturer (fx bøj, anvende forholdord, anvende ledsætninger).	'jegmig skal gruge' 'jeg skal gruge på legepladen'
4 år	Forbinder flere sætninger og fortæller små historier om egne oplevelser og erfaringer.	'Jeg skal gruge på legepladen i eftermiddag, det bliver godt, jeg glæder mig.'
5 år	Laver længere sprogløb med flere led eller dele.	'Jeg skal gruge på legepladen i eftermiddag sammen med min bedste ven, som hedder Jaser.'
6 år	Kan håndtere flere kommunikative situationer og udtrykker større forståelsesmæssig kompleksitet.	'Jaser, vil du med på legepladsen og lave en konkurrence om, hvem der kan gruge højest?'

Alder	Træk	Eksempler
2 år	Enkle navneord	Fx 'En dreng' eller 'ballon' eller 'En dreng og en ballon.'
3 år	Korte sætninger (navneord + ud-sagsord)	Fx 'Drengen går med en ballon.' Fx 'Han flyver med ballon.'
4 år	Sætninger, der starter med eller indeholder (og) sctus	Fx 'Drengen holder ballonen i hånden, og så går han en tur.'
5 år	Sætninger, der indeholder som/der	Fx 'Der er en dreng, der går en tur med en ballon.'
6 år	Sætninger, der starter med eller indeholder fordi	Fx 'Drengen går en tur med sin nye ballon, fordi han er glad for den.'

Refleksion: Hvor er mine/vores børn i forhold til milepælene?

Emu.dk

Biliteracy i børnehaven

- <https://vimeo.com/104697597>

Tal sproget frem

Link til filmen på 9 forskellige sprog (dansk, arabisk, dari, engelsk, kurdisk, pashto, somali, tyrkisk, vietnamesisk)

- <https://www.aarhus.dk/da/borger/familie-boern-og-unge/Pasning/Dit-barns-sprog-og-laesning/Tal-sproget-frem.aspx>

Sprog er en gave fra mor og far

Link til filmen (og tekster om filmen) på 9 forskellige sprog (dansk, engelsk, somali, albansk, tyrkisk, arabisk, urdu, mandarin kinesisk, polsk)

- <http://www.ltk.dk/sprog-er-en-gave>

Professionshøjskolen

Litteratur

Bjerre, Malene; Ladagaard, Uffe (2007) *Veje til et nyt sprog. Teorier om sprogtilegnelse*. Frederiksberg: Dansk lærerforenings Forlag

Bleses, Dorthe; Højen, Anders (red.) (2009): *Når børn lærer sprog*. Odense: Syddansk Universitetsforlag

Den styrkede pædagogiske læreplan – rammer og indhold <https://www.emu.dk/modul/iden-styrkede-p%C3%A6dagogiske-Pl%C3%A6replan-%E2%80%99S3-rammer-og-indhold#>

Gibbons, Pauline (2016): *Styrk sproget, styrk læringen - sproglig udvikling og stilladsning i flersprogede klasserum*. Frederiksberg: Sanfunds litteratur

Holm, Lars; Laursen, Helle Pia (2010): *Dansk som andetsprog*. Frederiksberg: Dansk lærerforenings Forlag

Knudsen, Stine Kragholm & Wulff, Lone (red.) (2017): *Kom ind i sproget*. København: Akademisk

Laursen, Helle Pia (2001): *Magt over sproget*. København: Akademisk

Laursen Helle Pia (red.): *Tegn på sprog - tosprogede børn lærer at læse og skrive. Statusrapport 2008-2016*. <https://ucc.dk/forskning/forskningsprogrammer/skole/aktuelle/projekter/tegn-paa-sprog>

Laursen, Helle Pia m.fl. (2013): *Literacy og sproglig diversitet*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.

Sandvik, Margareth; Garmann, Nina Gram; Tkachenko, Elena: *Synteserapport om skandinaviske forskning på barns sprog og sprogmiljø i børnehaven i tidsrummet 2008-2014* <https://www.udr.no/globalassets/tiler/til-og-forskning/forskningsrapporter/synteserapport-om-sprak-og-sprakmiljo.pdf>

Erhvervsakademi og Professionshøjskole
